

קונטרס

תורת הקורא

על מגילת אסתר

קונטרס זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה.
תודה לכל העוזרים והמסייעים שקונטרס זה יראה אור.
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת.
כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות השבועיים במייל.
מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

לעילוי נשמת מרת שיינא מלכה בת ר' שמעון חיים ע"ה, נלב"ע ט"ז באדר שני תשס"ח.

לעילוי נשמת ר' זלמן בן ר' צבי ז"ל, נלב"ע ט"ז באדר שני. ורעייתו מרת חנה בת ר' חיים לייב ע"ה, נלב"ע י"ג באדר שני.

לעילוי נשמת ר' אהרן מנחם בן ר' חיים ז"ל, נלב"ע ט"ו באדר.

הסכמת הגאון ר' שריה דבליצקי שליט"א

בס"ד, יום י"א אדר ב' תענית אסתר מוקדם תשע"ד.

הסכמה ומכתב ברכה

הנה הובא לפני קונטרס תורת הקורא על מגילת אסתר, אשר תוכנו הוא הערות ודיוקים ומנהגים וכו' בקריאת המגילה, והנה הוא חלק מגליונות תורת הקורא הנשלחים לי כפעם בפעם, זה יותר משנה וחצי, על פרשיות התורה הערות ודיוקים וכו'. והנה זה דבר גדול מאד שנמצא שיש לפני בעל הקריאה בהכנתו את הקריאה מיטב הדיוקים וכו' כל הדעות בדקדוקי המילים וכו' עם כל המקורות מספרי דקדוק מרבתינו בעלי הדקדוק, ספרים אשר אין יד כל אדם ממשמשת בהם, ומהם ספרים חשובים כאלה שרובם לא יודעים על קיומן. ובגליונות תורת הקורא הכל ערוך ומסודר, לתועלת בעלי הקורא, כי הרי הקריאה בתורה בתוה"ק ובמגילה גם במקום שמשגה כזה אינו מעכב, אבל עכ"פ לכתחילה צריך מאד לדקדק בכל דבר ודבר.

לזאת יבורכו, האברכים היקרים שליט"א העוסקים בזה למען זיכוי הרבים, בכל מילי דברכות וכטו"ס. והנני מקוה שימשיכו במפעלם הטוב גם על ההפטרות.

והנני בא עה"ח יום הנ"ל לכבוד כל בעלי קורא דווקני ולכל מזכי הרבים בזה.

שריה דבליצקי.

❧ הלכה ומנהג ❧

בין פסוק לפסוק יפסיק רק כדי נשימה, ולא יותר^א.

אין נכון להנעים בנעימה מיוחדת בסופי הפרקים^ב.

א' ז': **וְכָלִים מְפָלִים שׁוֹגִים** - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^ג.

א' י"א: **לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יָפְיָהּ כִּי־טוֹבַת מְרָאָה הִיא** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה^א.

א' כ': **הִיא וְכָל־הַנָּשִׁים יִתְּנוּ** - שם הוי"ה רמוז בראשי התיבות, ויש נוהגים משום כך להגביר את הקול במילים אלו^א, ויש מי שקרא תיגר על מנהג זה^ב. וכן הוא להלן ה' ד': **יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם**. ולהלן ה' ח': **יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל־**, שרמוז שם יהו"א בראשי התיבות. ולהלן ה' י"ג: **זֶה אֵינָנו שׁוֹה לִי**, שרמוז שם הוי"ה בסופי התיבות. ולהלן ז' ה': **מִי הוּא זֶה וְאֵי־זֶה הוּא**, שרמוז שם יהו"א בתיבות מי הוא. ולהלן ז' ז': **כִּי־כָל־הָאֱלֹוִי הָרַעָה**, שרמוז שם הוי"ה בסופי התיבות.

א' כ"ב: **לְהִיּוֹת כָּל־אִישׁ שָׂרָר בְּבֵיתוֹ וּמִדְבָּר פְּלִשְׁוֹן עָמּוֹ** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה בקול רם ובמשך^א.

^א טור (סימן תר"צ). ומג"א (שם סקי"ז) בשם מטה משה (סימן תתר"ב).

^ב שאין לחלוקת הפרקים כל יסוד, אלא היא חלוקה נוצרית שאנו משתמשים בה בלית ברירה, ובשעת קריאה ברור שאין שום משמעות לחלוקה זו, ולא ראוי לקרוא באופן מיוחד ע"פ חלוקה זו.

^ג בדברי קהלת.

^ד כן כתב במחזור מעגלי צדק בתענית אסתר, והובא בא"ר (סימן תר"צ סקי"ט). וכן כתב בדברי קהלת.

במחזור מעגלי צדק הובאו הפסוקים: **יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם** (ה' ד'), **יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל** (ה' ח'), **מִי הוּא זֶה** (ז' ה'), **כִּי כָל־הָאֱלֹוִי הָרַעָה** (ז' ז'). ובדברי קהלת הובאו הפסוקים: **הִיא וְכָל־הַנָּשִׁים יִתְּנוּ** (א' כ'), **יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם** (ה' ד'), **וְכָל־זֶה אֵינָנו שׁוֹה לִי** (ה' י"ג).

^ה במקור חיים (סי' נ"א סעיף ז') כתב שנתפשט מקרוב בחזני אשכנז הבאים מארץ פולין, לקרוא בקריאת התורה בקול רם המלות אשר נרמז שם הוי"ה בראשי תיבות או סופי תיבות, וקשה ע"ז מה עדיף ראשי תיבות על השם עצמו שבו אין קוראים באופן מיוחד, וי"ל שהיא הנותנת דשם עצמו לא צריך התעוררות דוה ידוע לכל. ונראה דבמקום שנהגו כן נהגו, אבל לחדש במקום שאין מנהג אנו אין לנו, עכ"ד. ובקיצור הלכות (שבו סיכם את דברי עצמו) כתב שקורא תיגר על המנהג להגביר את הקול במקום שרמוז שם ה'.

וכיו"ב כתב היעב"ץ בסידורו (בהגהות שבסוף הסידור בהגהה לדף קס"ג, ובדפו"ח הכניסו את ההגהה במקומה בקריאת התורה והלכותיה, בית הספר בית ט"ו) וז"ל: אין להרים קול במלות שיש ראשי תיבות הוי"ה (כמו שנהגו חזני אשכנז מדעתם להראות בקראותם) כי כל התורה שמותיו של הקב"ה והכל קדושה אחת שווה ולכן אפילו בקריאת השם עצמו אין מרים קולו יותר מבשאר הקריאה, קל וחומר למקום שרמוז השם בראשי תיבות. עכ"ל.

^א במחזור מעגלי צדק בתענית אסתר כתב שקורא בקול רם ובמשך, והובא בא"ר (סימן תר"צ סקי"ט). ובדברי קהלת כתב שקורא בניגון ידוע של שמחה (ואולי כוונתם לאותו מנהג, ועיין בלשון הדברי קהלת המובאת להלן הערה י"א).

ב' ד': **וְהַנְעִרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשִׁתִּי וְיִיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה בקול רם ובמשך^א.

ב' ה': **אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשׁוֹן הַפִּירָה וְשָׂמוּ מְרָדְכִי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן־שִׁמְעִי בֶן־קִישׁ אִישׁ יְמִינִי** - נוהגים שהציבור אומר פסוק זה בקו"ר^א, ורק אחר שסיימו כל הקהל^ב חוזר הש"ץ וקורא פסוק זה^ג.

ב' ו': **אֲשֶׁר הִגְלָה מִיְּרוּשָׁלַּיִם עַם־הַגָּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל** - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^א.

ב' ט"ו: **וַבְּהִגֵּיעַ תִּרְ־אֶסְתֵּר בַּת־אֲבִיחַיִל** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה^א.

ב' י"ז: **וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר מִכָּל־הַנָּשִׁים וַתִּשְׂאֶתָּן וַתִּסָּד לִפְנֵיו מִכָּל־הַבְּתוּלוֹת וַיִּשָּׂם פֶּתֶר־מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיִּמְלִיקָהּ תַּחַת וְשִׁתִּי** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה בקול רם ובמשך^א.

ג' ט"ו: **וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן יָשְׁבוּ לִשְׁתֹּת וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן נְבֹכָדָה וּמְרָדְכִי יָדַע אֶת־כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מְרָדְכִי אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וַאֲפֹר וַיֵּצֵא בַּתּוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְּדֹלָה וַיִּמְרָה** - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^א.

ד' ג': **אָבֶל גְּדוֹלִי לַיהוּדִים וְצֹם וּבְכִי וּמִסָּפַד שָׂק וַאֲפֹר יֵצֵעַ לְרִבִּים** - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^א.

ד' י"ד: **רוּחַ וְהַצִּלָּה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אֲחֵר** - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם ובמשך^א.

ד' ט"ז: **וְכֹאֲשֶׁר אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי** - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^א.

ו' א': **בְּלִילָה הִהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ** - נוהגים להגביר הקול יותר ממה שקראו עד כאן^א, ויש נוהגים לנגנו בניגון של שמחה^א. ויש נוהגים לנגן את תיבת המלך בניגון המלך שלפני יושב על כסא של ימים נוראים^א.

ו' י': **קַח אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוֹס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה־כֵן לְמְרָדְכִי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֲלִיתַּפֶּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ** - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של

^א רמ"א (סי' תר"צ סעיף י"ז). ובדרכי משה (שם סק"ד) בשם הגהות מיימוני (פ"א אות ז'), כלבו (הל' פורים סי' מ"ה), ואבודרהם.

^ב עיין משנה ברורה סימן תקס"ו סק"ג, שכתב על המקראות שהציבור אומרם לפני הש"ץ, שראוי להזהר שהש"ץ ימתין עד שיסיימו כולם, ואח"כ יתחיל לקרות, כדי שישמעו כולם.

^ג בית יוסף (סי' תר"צ ד"ה וזה לשון) בשם שבלי הלקט בשם אחיו רבי בנימין, והובא ברמ"א (שם סעיף ד' וסעיף י"ז).

^ד בדברי קהלת לא הזכיר פסוק זה בין הפסוקים המנוגנים בניגון איכה, אך המנהג לנגן גם אותו בניגון איכה (והובא בקובץ מבית לוי ט"ו, עמוד ל"ב).

^ה במחזור מעגלי צדק בתענית אסתר כתב שקורא בקול רם ובמשך, והובא בא"ר (סימן תר"צ סקי"ט). ובדברי קהלת כתב שקורא בקול רם (ואולי כוונתם לאותו מנהג).

^ז במהרי"ל כתב שמצא חן בעיניו מנהג זה, כי מכאן ואילך התחלת הגאולה. הובא בדרכי משה סי' תר"צ סק"ג, ובמ"א סקי"ז, ובמ"ב סקנ"ב.

שמחה^א, ויש נוהגים להמשיך בניגון של שמחה עד וַיִּשָּׁב מֶרְדֵּכַי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּפְסוּק י"ב^ב.

ו' י"א: בָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם^ג.

ז' ג': תִּנְתָּן־לִי נַפְשִׁי בְּשֹׂאֲלָתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם ובמשך^ד.

ז' ד': כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^ה.

ז' י': וַיִּתְּלוּ אֶת־הַמֶּן עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־הָכִין לְמֶרְדֵּכַי וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון שמחה מיוחד^ו.

ח' ו': כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּרָעָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא אֶת־עַמִּי וְאֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּאַבְדֵּן מוֹלָדָתִי - נוהגים לנגן מילים אלו בניגון איכה^ז.

ח' י"ד: רַבְּכִי הִרְכָּשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים וַיָּצֵאוּ מִבְּהֵלִים וּדְחוּפִים בְּדֶבֶר הַמֶּלֶךְ וְהָיָה נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה - יש נוהגים לנגן מילים אלו בניגון של שמחה בקול רם ובמשך^ח.

ח' ט"ו: וּמֶרְדֵּכַי יָצָא | מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וַעֲטָרַת זָהָב גְּדוּלָּה וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשׁוֹן צִהְלָה וְשִׁמְחָה - נוהגים שהציבור אומר פסוק זה בקו"ר^ט, ורק אחר שסיימו כל הקהל^י חוזר הש"ץ וקורא פסוק זה^י. וכשגומר הש"ץ פסוק זה אומר הציבור בקו"ר הפסוק הבא: לִיהוֹדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וִיקָר^{יא}. ורק אחר שסיימו כל הקהל^י חוזר הש"ץ וקורא פסוק זה^{יב}.

ח' ט"ז: וִיקָר - יש נוהגים בקריאת שחרית לשים יד על התפילין ולנשק, דדרשו חז"ל (מגילה ט"ז ע"ב) ויקר אלו תפילין^{יג}.

ט' ו': חָמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ: וְאַתָּה | פְּרִשְׁנֶתָא - נוהגים שהציבור אומר בקו"ר מ"חמש מאות איש" עד "עשרת", ורק אחר שסיימו כל הקהל^י חוזר הש"ץ וקורא פסוקים אלו^{יד}, ויש מי שכתב שמנהג זה אינו מנהג^{טו}, ויש מי שיישב את המנהג^{טז}, וכן המנהג כיום ברוב המקומות.

^א כן כתב במחזור מעגלי צדק בתענית אסתר, והובא בא"ר (סימן תר"צ סקי"ט).

^ב בדברי קהלת לא הזכיר פסוק זה בין הפסוקים המנוגנים בניגון איכה, אך בהרבה קהלות נוהגים לנגן גם אותו בניגון איכה.

^ג בן איש חי (שנה ראשונה פרשת תצוה אות ט'), והביאו בכף החיים (סי' תר"צ אות צ').

^ד כן כתב החיי אדם (כלל קנ"ה סעיף כ"ב). ובקש"ע (סימן קמ"א סעיף י"א) ובמ"ב (סי' תר"צ סקנ"ב) העתיקו דבריו כמסכימים לו. וכן בכה"ח (אות צ"א) הביא דבריו, אך עיין בהערה הבאה.

^ה בצפנת פענח על הרמב"ם (בהשטטות להלכות גירושין פ"ב הט"ז) כתב שבדין נשימה אחת א"א לצאת מאחר, ולכן אומרים כ"א לעצמו כדי לצאת את הדין לאומרם בנשימה אחת (ולפ"ז צריכים גם הציבור הקוראים בעצמם לקרוא בנשימה אחת). (ועיין בשו"ת הר צבי או"ח א' סימן נ"ז, שדימה את דברי הצפנת פענח לדברי הבית הלוי שכתב שבברכת כהנים א"א להוציא ידי חובה, כיון שיש דין של קול רם, ובדין זה א"א להוציא אחרים).

חָמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ: וְאַתָּה | פְּרִשְׁנֶתָא וכו' וְאַתָּה: וְעֶשְׂרֵת - צריך לומר^א עשרת בני המן ותיבת "עשרת" שאחריהם בנשימה אחת^ב, ויש שכתבו שצריך להתחיל בנשימה אחת מ"איש" שלפניהם^ג, ויש שכתבו מ"חמש מאות איש" שלפניהם^ד, וכן המנהג^ה.

וְאַתָּה | פְּרִשְׁנֶתָא וכו' - צריך להזהר לקרות תיבת "ואת" הנזכרים בעשרת בני המן מתוך המגילה, כי יש טועים מחמת המהירות של נשימה אחת לקרות כל תיבות של ואת בע"פ, לכך צריך לשים לב ולהזהר בזה^ו, וכן יש להקפיד לקרוא לפני כל שם את ה"ואת" שלו, ולא של חבירו^ז.

ובערוך השולחן (סי' תר"צ סעיף כ"ג) כתב שכמו שד' פסוקים של גאולה אומרים הציבור בקו"ר, משום שהם עיקר הנס, גם עשרת בני המן אומרים משום דבזה הוה עיקר הישועה. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שנ"ח) כתב שבפשוטו הטעם שהציבור אומרים בפנ"ע, משום שהש"ץ ממחר לומר עשרת בני המן כדי לומר בנשימה אחת, ועלולים לחסר משהו כיון שממהרים כ"כ, ואין יוצאין, ולכן מנהג קדום שיאמרו כולם בנשימה אחת בע"פ, שברובו בכתב מספיק, ויוצאין בדיעבד במה שקראו בעצמם בנשימה אחת. וכן כתב גם הגר"ש דבליצקי בספרו זה השולחן (סי' תר"צ), והוסיף שעל כן אפי' במקום שלא נוהגים כן ראוי לתקן מנהג זה.

ובאמת מעין דבריהם כתב כבר ביסוד ושרש העבודה (שער י"ב פרק ה') וז"ל: ויש להזהר מאד לקרא שמות של עשרת בני המן ככתבן, כי שמעתי רבים, בשביל שקוראים אותם בנשימה אחת כדינו, אינם נזהרים לקרות התבות ככתבן, ויש להזהר בזה מאד, ואף מי שבכל המגילה שומע מש"ץ, מ"מ עשרת בני המן יקרא בעצמו, כי מן הנמנע הוא להיות שומע מפי הקורא, לגודל מהירות הקורא לקרא בנשימה אחת, לכן יקרא בעצמו עד סיום הפסוק "ובבזה לא שלחו את ידם".

ובכף החיים (סי' תר"צ אות צ"א) הביא את דברי החיי אדם שאינו מנהג, והוסיף: ויש נוהגין שלאחר שאומרים אותם הקהל אז אומרם החזן לבדו כדי להוציא מי שאין לו מגילה כשרה, עכ"ל. ומשמע שהבין שהחיי אדם איירי רק באופן שהקהל קורא עם הש"ץ ביחד, וע"ז כתב שאינו מנהג, אך אם הש"ץ שותק, ואח"כ קוראם בקו"ר שפיר דמי.

ולכאורה יש מקום גדול להבין כדבריו, שהרי התניא כתב על ד' פסוקים של גאולה שאומרים הציבור בקו"ר, שאינו לא חובה ולא מנהג אלא שמחת תינוקות כדי שישמחו וכו' (והובאו דבריו בכמה אחרונים), וכוונתו שאין לזה תוקף של מנהג, אלא עושים כן לשמחה בעלמא. וא"כ מה כוונת החיי אדם שאינו מנהג, והלא גם הד' פסוקים אינם מנהג, ובכ"ז עושים כן, וא"כ מה פסידא יש בדבר לעשות כן גם בעשרת בני המן.

אך אם כוונתו כמו שהבין הכף החיים, שאיירי שאומרים יחד עם הש"ץ, ואין שומעים מחמת זה את הש"ץ, כוונת החיי אדם היא שאין ראוי לנהוג כן, וכמו שממשיך החיי אדם אלא הקהל ישמעו וישתקו כמו שאר המגילה. אך באמת אם רוצים הציבור לומר לפני הש"ץ, אין בכך כל חסרון, וכמו שעושים כן בד' פסוקים של גאולה. ולפי זה כיון שמנהגו הוא שהש"ץ קורא לבדו אחרי שסיימו הציבור, א"כ אין בזה שום חסרון, וגם להחיי אדם שפיר דמי. וע"ז בזה.

^א ובדיעבד אינו מעכב (רמ"א סי' תרצ"א סעיף ט"ו).

^ב מגילה ט"ז ע"ב, טור או"ח סימן תר"צ, שו"ע שם סעיף ט"ו, והטעם, להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד.

^ג ב"י בשם ארחות חיים.

^ד הגהות מיימוני (הלכות מגילה פ"ב אות א'), מהרי"ל בשם הרוקח, אבודרהם, הביאם הרמ"א שם.

^ה רמ"א שם. ונפק"מ בזה למי שקשה לו לקרוא הכל בנשימה אחת, שיקפיד לפחות על דינא דגמרא (משנה ברורה סימן תר"צ סקנ"ד).

^ו כן הזהיר בבן איש חי (שנה ראשונה פרשת תצוה סעיף ט'). והביאו בכף החיים (סי' תר"צ אות צ"ז). וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שנ"ח). ופשוט, שהלא אם קוראים חלק מהמגילה בע"פ יוצאים רק בדיעבד.

^ז כף החיים (סי' תר"צ אות צ"ז). ופשוט, שהלא אם קורא את המילה הנכונה, אך הכתובה במקום אחר, אין זה נקרא מן הכתב.

ט' ט': וַיִּזְתָּא - יש אומרים שצריך להאריך בקריאת הוי"ו דויזתא^{כה}, וראוי לחוש לדעה זו ולנהוג כן^{כו}.

ט' כ"ב: לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמִי מִשְׁתָּה וּשְׁמָתָה - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם ובמשך^{כז}.

ט' כ"ו: עַל־פֶּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם ובמשך^{כז}.

הַאֲגָרֶת הַזֹּאת - כשאומר האגרת הזאת יענע המגילה^{כח}.

י' ב': וְכָל־מַעֲשֵׂה תַקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרִשְׁתִּי גְדֻלַּת מְרַדְּכִי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הַלְוִיָּהֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מִדְי וּפָרֶס - יש נוהגים לקרוא מילים אלו בקול רם ובמשך^{כז}.

י' ג': פִּי | מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ אֲחַשְׁוֶרֶשׁ וְגִדּוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֲחֵיו דָּרָשׁ טוֹב לַעֲמּוֹ וְדָבָר שְׁלוֹם לְכָל־יִרְעָו - נוהגים שהציבור אומר פסוק זה בקו"ר^{כט}, ורק אחר שסיימו כל הקהל^{כ*} חוזר הש"ץ וקורא פסוק זה^ט.

י' א': הַמֶּלֶךְ - הטעם מלרע בלמ"ד. והקורא מלעיל משנה משמעות, שהוא שם ע"ז^{כח}.

י' מִהֲדוֹ - הטעם מלעיל בה"א, והדלי"ת בדגש. והקורא הודו מלרע ורפה, משנה משמעות ללשון הודיה. וכן הוא להלן.

א' ב': אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן.

^{כה} הרא"ש (מגילה פ"א סימן ט'), והר"ן (מגילה דף ד' ע"א ד"ה ת"ר) הביאו דעה זו, שפירשה מה שכתוב בגמרא (מגילה ט"ז ע"ב) אמר רבי יוחנן וי"ו דויזתא צריך למימתחא בזקיא, לא לענין הכתיבה אלא לענין הקריאה. והרמ"א (סי' תרצ"א סעיף ד') ג"כ הביא דעה זו, ובדרכי משה (סק"ח) כתב שכן נהג מהרי"ל.

^{כו} עיין בהערה לעיל שכן נהג מהרי"ל. וכן הובא למעשה בערוך השולחן (סי' תרצ"א סעיף ח'), ובכה"ח (סי' תרצ"ז אות צ'), ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' שנ"ח), והעיר שם שמשום מה אין נוהרים בזה כ"כ.

ואולי אפשר ל"ל שזה משום שיש מחלוקת בראשונים האם הכוונה בכתיבתה או בקריאתה, וכיון שאנו מאריכים בכתיבתה (שעושים וי"ו רבתי), א"כ מוכח דקיי"ל כדעה זו, ותו א"צ להאריך בקריאתה. אך אין זה מוכרח, שיתכן שמספיקא עבדינן כתרומיה, ואף אם נאמר שאין זה ספק, משום שהוכרעה ההלכה שהכוונה בכתיבתה, מדוע שלא נצא גם דעת הראשונים דס"ל בקריאתה אחר שאין פסידא בדבר, וגם הרמ"א הביא לדעה זו.

ויתכן שמשום מהירות הקריאה בנשימה אחת לכן לא חוששים להאריך עוד בו"ו, אך מ"מ למעשה ראוי לחוש ולהאריך בקריאת הוי"ו (ובפרט שלרוב בני האדם אין קושי אמיתי לקרוא את עשרת בני המן בנשימה אחת, ואפשר להספיק לקרואם בנחת, ורק משום שיודעים שצריך בנשימה אחת, מרגישים קושי בזה).

^{כז} מ"א (סי' תרצ"ז סקי"ז) בשם מטה משה (סימן תתר"ד). והובא בא"ר (סק"י), ובמ"ב (סקנ"ב).

^{כח} כן כתב כאן עין הקורא. וכן כתב בדרכי הניקוד והנגינות לר' משה הנקדן.

י' א': ג': חֵיל | פָּרֶס וּמִדֵּי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינּוֹת לַפָּנּוּי - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת המדינות, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^{כט} שבתיבת הפרתמים, ומהרביע שבתיבת ומדי, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שלפניו קאי רק על שרי המדינות, בעוד שקאי גם על חיל פָּרֶס ומִדֵּי ועל הפרתמים.

א' ד': בְּהִרְאֵתוֹ - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריו ולקרוא בְּהִרְאֵתוֹ. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית^ל. ולהלן רשימת המילים במגילה שיש להזהר בהן בזה: תַּפְאֶרֶת. וּמָאֵת. שְׁבַעַת. לְמַהוּמָן. לְהִרְאֵת. מְרָאָה. לְרַעוּתָהּ. וַיְהִי. וּבִהְקִבֵּץ. מִתְהַלֵּךְ. וּבִהְגִּיעַ. מִשְׁאֵת. פֶּסָאוֹ. לְרִאוֹת. וּלְאֵבֶד. וַיִּזְעַק. וּלְהִסִּיר. וּלְהַגִּיד. כְּרִאוֹת. וַיִּתְאַפֵּק. וַיִּבְהִלּוּ. בְּשִׂאֲלֹתֵי. נִבְעַת. נִקְהִלוּ. וּשְׁמָעוּ. וּשְׁאָר. וּשְׁבַעִים. וּבְאֲרַבְעָה. וּלְאֵבֶדָם. וְרָעָם. וְרָעוּ.

י' גְּדוּלָּתוֹ - הלמ"ד בדגש, והוא לשון גדולה. והקורא גְּדוּלָּתוֹ בלמ"ד רפה משנה משמעות ללשון גדילה ושזירה. וכן הוא להלן ו' ג': יָקָר וְגִדּוּלָהּ. ולהלן י' ב': וּפְרִשְׁתִּי גְדֻלַּת מְרַדְּכִי.

וּמָאֵת - המ"ם בשווא נח, ולא בשווא נע.

א' ה': הַנִּמְצָאִים - הצד"י בשווא נע, ואין לקרוא הַנִּמְצָאִים בקמץ. וכן הוא להלן.

א' ו': עַל־גְּלִילִי כֶּסֶף - הטעם מלעיל בלמ"ד ראשונה^{לא}.

וְעַמּוּדֵי יָשׁ - הטעם מלעיל במ"ם^{לב}.

י' רַצְפָּת - הצד"י בשווא נע^{לכ}, והפ"א רפה, והוא לשון רצפת אבנים. והקורא רַצְפָּת בפ"א דגושה משנה משמעות ללשון גחלת^{לג}.

^{כט} בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

^ל מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה חזקה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מֶלֶךְ במקום מֶלֶךְאָד, שְׁמוֹן במקום שְׁמֹעוֹן, וַיִּגַּע במקום וַיִּגְהַע. וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

^{לא} ואע"פ שדרך מילה זו להיות מוטעמת מלרע, הטעם כאן נסוג אחר, שכאשר יש טעם משרת הסמוך לטעם אחר, והטעמים באים בהברות רצופות ללא חציצה, יסוג הטעם שבמילה הראשונה הברה אחת אחורה, בכדי למנוע סמיכות הברות מוטעמות (ויש לזה כמה מבטלים, ואכמ"ל בזה), וכגון קָרָא לְיָלָה (בראשית א' ה'), שאע"פ שצריך להיות מוטעם קָרָא מלרע, כמו קָרָא יָמִים (שם י'), מכיון שמילת לְיָלָה מוטעמת בתחילתה, נסוג הטעם כדי שלא יהיו שתי הברות סמוכות מוטעמות (כלל זה מובא בכל המדקדקים, וראה למשל אב"ע בראשית י"ב י"ג, ויקרא ז' ח').

^{לב} המתג שלפניו מורה על נעות השווא, ואע"פ שלא כל מתג מורה על נעות השווא שאחריו, כאן יש ספרים המנקדים את הצד"י בח"פ (שהוא ניקוד

רָצַפְתָּ בְּהִטּוֹשׁוֹשׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים רָצַפְתָּ בְּהִטּוֹשׁוֹשׁ.

א' ח': אֵין אַנְס - הטעם מלרע בנו"ן, והוא פועל. והקורא אַנְס מלעיל משנה משמעות לשם פעולה.

לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ-וְאִישׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ.

א' ט': אֲשֶׁר לְמַלְךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים אֲשֶׁר לְמַלְךְ.

א' י': הַמְּשַׁרְתִּים - המ"ם רפה, ובשווא נח"ל.

אֶת-פְּנֵי הַמֶּלֶךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים אֶת-פְּנֵי הַמֶּלֶךְ.

א' י"ב: בַּעֲרָה - הטעם מלרע ברי"ש.

א' ט"ו: מֵהִלְעֲשׂוֹת - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מֵהִלְעֲשׂוֹת.

אֲשֶׁר לֹא-עֲשִׂתָּהּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר-לֹא עֲשִׂתָּהּ.

א' ט"ז: כִּי עַל-כֵּלֵּי הַשָּׁרִים - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-עַל-כֵּלֵּי הַשָּׁרִים.

וְעַל-כֵּלֵּי הָעַמִּים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְעַל-כֵּלֵּי הָעַמִּים.

בְּכָל-מְדִינֹת - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים בְּכָל מְדִינֹת.

א' י"ז: עַל-כֵּלֵּי הַנְּשִׁים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים עַל-כֵּלֵּי הַנְּשִׁים.

וְלֹא-בָאָה - הטעם מלעיל בבי"ת, והוא לשון עבר. והקורא מלרע משנה משמעות ללשון הווה^{לז}.

א' י"ח: פָּרְס־וּמְדִי - הטעם בדלי"ת, והפ"א בהעמדה מועטת. וכן הוא להלן.

מושאל הבא לסמן על שווא נע, כמבואר במאמר החטפים), וממילא ברור שהשווא כאן נע (ח"פ מופיע בכה"ס ג, ס"ד, א"ג, וכן הביא מנחת שי בשם מקצת ספרים כ"י ודפוס ישן).

^{לז} כבישעיה ו' א': וְנָעַץ אֱלִי אֶחָד מִן-הַשָּׂרָפִים וַיִּגְדֹּל רָצָהָ.

^{לז} עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה. וכאן בכתבי היד המדויקים אין מתג בה"א, וממילא מוכח שהמ"ם שאחריה בשווא נח.

ואע"פ שיש ספרים עם מתג בה"א, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע.

^{לז} רש"י כתב (בראשית ט"ו י"ז, כ"ט ו', מ"ב כ"א, מ"ו כ"ו) שמלעיל הוא לשון עבר, ומלרע הוא לשון הווה. ובאשל אברהם בוטשאטש סי' קמ"ב כתב שלפ"ז אולי הו"ל ג"כ שינוי משמעות אם קרא מלעיל במקום מלרע או להיפך, וצ"ע בזה, עכ"ד. ובערוך השולחן (סימן תר"צ סעיף כ') כתב להדיא שאם שינה בזה הוי כמו שינוי בענין, ומחזירין אותו. ולכאורה פשוט כדברי ערוך השולחן, ואין כאן מקום לספק כלל.

וַיְכַדִּי - הכ"ף בשווא נח, ולא בשווא נע.

א' י"ט: בְּדִתִּי פָרְס־וּמְדִי - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים בְּדִתִּי-פָרְס וּמְדִי.

א' כ': וְנִשְׁמַע פְּתָגְם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּכָל-מַלְכוּתוֹ - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתיבת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, שלא ישמע שיעשה בכל מלכותו, בעוד שהכוונה שישמע בכל מלכותו.

א' כ"ב: שָׁרָר - בשי"ן שמאלית, ואין לקרוא כלל שָׁרָר בשי"ן ימנית^{לז}.

ב' א': וְאֵת אֲשֶׁר-עֲשִׂתָּהּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וְאֵת-אֲשֶׁר עֲשִׂתָּהּ.

וְאֵת אֲשֶׁר-נִגְזַר עָלֶיהָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וְאֵת-אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ.

ב' ג': אֶת-כָּל-יַעֲרֵה הַבְּתוּלָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת-כָּל-יַעֲרֵה הַבְּתוּלָה.

ב' ה': מְרַדְּפִי - בחלק מהדפוסים הדלי"ת מנוקדת בחטף קמץ, ובחלקם בשווא לבד^{לז}, ונכון יותר להגותו כקמץ^{לז}. וכן הוא להלן.

^{לז} כתב בקונטרס עלה לתרופה (אות י"ב): בקריאת המגילה בפסוק להיות פל איש שרר בְּכִיתוֹ, רוב העולם אומרים בשי"ן שמאלית, והוא טעות, וצ"ל בשי"ן ימנית, וכן איתא בפירוש במסורה, וכן קרא הה"ק רשכבה"ג רבינו שלום מבעלז זצוק"ל, והפירוש מלשון משגח, כמו אשורנו ולא קרוב, ומי שירצה שלא לבטל המנהג, יקרא ב' פעמים, פעם אחת כפי המסורה ופעם אחת כפי המנהג. ע"כ. והובאו דבריו בדובר שלום (אות רפ"א). ובעקבות כך התפשט מעט המנהג, ומוזכר גם בדרכי חיים ושלום (אות תתמ"ה), ובליקוטי מהרי"ח, ובשערי רחמים על השערי אפרים (שער ו' סקי"ז).

אך למעשה אין ראוי לנהוג כן, ובכל כתבי היד והדפוסים כתוב בשי"ן שמאלית (דפוס מק"ג הוא היחיד שכתוב בו בשי"ן ימנית, משום ט"ס). ובמסורה אין זכר לקריאה זו, אלא זו טעות בהבנת דברי המסורה, שבמסורה בדפוס מק"ג נמסר עליו "לית כתיב שי"ן", ובטעות פירשו שכוונת המסורה שאין מקום אחר בתנ"ך שכתוב בשי"ן ימנית, אלא רק בסי"ן (דהינו שי"ן שמאלית). אך באמת פירוש זה במסורה לא יתכן, שהרי אין מקום אחר בתנ"ך שכתוב שרר בשי"ן שמאלית, והיתה המסורה צריכה למסור "לית בלבד.

ובאמת כוונת המסורה לומר שכל שרר בתנ"ך אינו כתוב באות ש' אלא כתוב סורר באות ס' (כגון בן סורר ומורה) (דברים כ"א י"ח)). וכן פירש רד"ק שכוונת המסורה לית כתובים בשי"ן שמאל, ושאר אולם כתובים סרר בסמ"ך, והביא שגם הרד"ק חברו בשרש שרר עם כי תשתר עליו גם השתתר, גם במערכת המסורה רבתא אות סמ"ך מסור "סרר" - ג' חסרים בלישנא וסי' שריך סררים, כי כפרה סררה, להיות כל איש שרר בביתו, עכ"ד רד"ק. וכן במנהגי קומרנא סימן תק"ס בהערה, כתב שכוונת המסורה לומר שאין עוד כתוב בשי"ן אלא רק בסמ"ך, ותמה על מה שכתבו שע"פ המסורה צ"ל בשי"ן ימנית.

ואחר שאין שום מקור לקריאה בשי"ן ימנית, אין טעם לקרוא כן כלל, ואף אין טעם לכפול הקריאה (ונראה פשוט, שהקורא רק בשי"ן ימנית, לא יצא, שהוא שינוי משמעות גמור).

^{לז} וז"ל מנחת שי כאן: ברוב ספרי הדפוס כולם בשווא הדל"ת, ובכמה ספרים כתובי יד כולם בחטף קמץ, ובמקרא כתב יד מצאתי כתוב בגליון זה הלשון, בספרי צרפת ואשכנז כשיש היהודי אחר מרדכי נקוד כן מרדכי היהודי, ובספרי ספרד אין בהם הפרש כי כולם מרדכי, עד כאן. וברוב כתבי היד אכן מנוקד בחטף קמץ.

^{לז} ענין זה מבואר בארוכה במאמר החטפים.

ג' א': וְיִנְשְׂאָהּ - השי"ן בדגש, ובשווא נע. ואין להבליע את האל"ף ולקרוא וינשאוהו.

פְּלִי־הַשָּׂרִים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים קל השָׂרִים.

ג' ב': פִּי־כֶן צוּה־לֹ הַמֶּלֶךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי ובמקום הנכון, ולא להטעים פִּי־כֶן צוּה־לֹ הַמֶּלֶךְ.

ג' ד': פְּאֻמָּרָם - כתיב באמרם בבי"ת, וקרי פְּאֻמָּרָם בכ"ף. ויש לקרוא פְּאֻמָּרָם בלבד, כמו הקרי^{מג}.

ג' ח': בְּכָל מְדִינֹת מְלָכֹתָהּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכֹתָהּ.

וְהַנִּיחָם - הה"א בפתח, והנו"ן בדגש. והוא לשון עזיבה. והקורא הניחו בקמץ גדול ונו"ן רפה^{מז}, יתכן שמשנה משמעות^{מח} ללשון מנוחה^{מז}.

ג' י': אֶת־טַבְעָתוֹ - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא טַבְעָתוֹ, או לקרוא טַבְעָתוֹ העי"ן בפתח. וכן הוא להלן ח' ב'.

בְּנִי־הַמֶּדְתָּא - המ"ם בדגש, ובשווא נע.

ג' י"ב: וְאֶל־שָׂרֵי עַם - הטעם מלעיל בשי"ן^{מז}.

וְיִנְשְׂאָהּ - י"ג: מְנַעַר וְעַד־זָקֵן טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתיבת וְנָשִׁים, שהוא ניגון מפסיק יותר מהגרש שבתיבת וְעַד־זָקֵן.

^{מז} לאחרונה נתחדש מנהג לקרוא באמרם כהכתיב, ולחזור ולקרוא כאמרם כהקרי, וזהו שיבוש, ואין ראוי לעשות כן, אלא יש לקרוא כהקרי בלבד, ככל קרי וכתוב שבתורה. ובשו"ע איתא (או"ח סימן קמ"א סעיף ח'): כל תיבה שהיא קרי וכתוב הלכה למשה מסיני שיהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר, ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור וכו' והתרו בו שיקרא כפי המסורה ולא רצה ונדוהו והורידוהו מהתיבה, עכ"ל. וא"כ ודאי שאין ראוי כלל לקרוא כהכתיב, והעושה כן אף מנדן אותו.

אמנם הנוהג לקרוא גם את הכתיב וגם את הקרי, יתכן שאינו חייב נדוי, ולא מתחייב נדוי אלא הקורא כהכתיב בלבד, אך עכ"פ בודאי שאין ראוי כלל לקרוא כהכתיב, אלא כהקרי בלבד, וזו הלכה למשה מסיני (נדרים ל"ז ע"ב: קריין ולא כתיבין וכתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני). והקורא גם את הכתיב מראה כאילו מפקק ח"ו באמיתות ההלכה למשה מסיני שא"צ לקרוא כהכתיב. ויתכן אף לומר שבהלכה למשה מסיני נאמר שלא לקרוא כהכתיב, וא"כ גם הקורא שניהם מתחייב נדוי. ועיין גם בשו"ת קנין תורה (ח"ה סימן פ"ו) שקרא תיגר על הנוהגים לקרוא שניהם.

ובספר עלי תמר (מסכת מגילה ח"ג עמ' פ') הביא עדות שהיו מקצת מקומות בתימן שלא היה בספריהם קרי וכתוב בזה, אלא קראו באמרם בבי"ת, ואולי ע"פ מנהגם נולד מנהג זה של קריאה בבי"ת לצאת גם שיטה זו. אך באמת א"צ לזה, שהרי אצלינו הוא קרי וכתוב ללא ספק, כמובא בכל הספרים, וכמו שהביא במנחת שי בשם המדרשים, וגם בספרי תימן המובהקים הוא קרי וכתוב (ואף הגר"י רצאבי בשיעורו ממוצש"ק פרשת פקודי תשע"ד, האריך לבטל את המנהג לקרוא גם באמרם, ולא הזכיר שם כלל שיש מבני תימן שאצלם אין זה קרי וכתוב, ונראה מזה שזהו מנהג זניח מאד בקרב בני תימן).

^{מז} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח והקמץ. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{מח} עיין ב"י ולבוש או"ח סי' כ"ה שפליגי אם יש בזה שינוי משמעות או לא, והאחרונים שם האריכו בזה, ואכ"מ.

^{מז} כבישעיה כ"ח י"ב: זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לְעֵינֶיךָ.

שאם לא יפסיק כראוי ישמע שביום אחד קאי רק על טף ונָשִׁים, בעוד שקאי על מְנַעַר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים.

ג' י"ד: לְכָל־הָעַמִּים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לְכָל הָעַמִּים.

ד' ב': עַד לִפְנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי ובמקום הנכון, ולא להטעים עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ.

ד' ג': מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ - מוטעם בפשטא, קדמא מהפך פשטא.

ד' ח': גִּתָּן לוֹ - הטעם מלעיל בנו"ן^{מז}.

וְהַתְּחַנְּנוּ־לוֹ וּלְבָקֵשׁ מִלִּפְנֵי עַל־עַמָּה - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת מִלִּפְנֵי, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^{מז} שבתיבת וְהַתְּחַנְּנוּ־לוֹ, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שרק הבקשה היא על עמה, בעוד שקאי גם על וְהַתְּחַנְּנוּ וגם על לְבָקֵשׁ.

ד' י"א: וְחִיָּה - הטעם מלרע ביו"ד, והוא לשון זכר. והקורא מלעיל משנה משמעות ללשון נקבה^{מז}.

ד' י"ד: כִּי אִם־הִתְרַשׁ תִּתְּרִישִׁי - יש לנגן את ב' המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים פִּי־אִם־הִתְרַשׁ תִּתְּרִישִׁי במקף.

תִּתְּרִישִׁי - הטעם מלעיל ברי"ש.

רְחוֹ וְהִצָּלָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים רְחוֹ וְהִצָּלָה.

הַגִּעַתָּה - העי"ן בפתח, ואין לקרוא הַגִּעַתָּה בשווא נח.

ד' ט"ז: אֲשֶׁר לֹא־כָדָת - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־לֹא כָדָת.

ה' ב': וְתִגַּע - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא וְתִגַּע בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה^{מז}.

ה' ח': וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ.

ה' ט': וְלֹא־קָם וְלֹא־נָעַם מִמֶּנּוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי ובמקום הנכון, ולא להטעים וְלֹא־קָם וְלֹא־נָעַם מִמֶּנּוּ.

ה' י"א: נִשְׂאוּ - השי"ן בדגש, ובשווא נע. ואין להבליע את האל"ף ולקרוא נִשֹּׁ.

ה' י"ב: כִּי אִם־אוֹתִי - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי־אִם־אוֹתִי.

ה' י"ד: גִּבְיָהּ - הה"א בפתח גנובה ומפיק ה"א, ויש להגות את הפתח לפני הה"א ולקרוא את הה"א בשווא נח^{מז}.

^{מז} ועיין מש"כ רשב"ם שמות א' ט"ז.

^{מח} כבמשלי כ"ג ד': אֵל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתָךְ חֶדְלִי.

^{מז} במדקדקים מובאות ב' דרכים בזה, יש שכתבו שהפתח נהגה תחת אות אל"ף שאינה כתובה, ונקרא כאילו כתוב גְבֻאָה, ויש שכתבו שהפתח נהגה תחת האות שנמשכת במבטא מהתנועה הקודמת, ונקרא כאילו כתוב גְבוּהָ.

אָמָה - האל"ף בפתח והמ"ם בדגש, והוא לשון מידה. והקורא אָמָה בקמץ גדול ורפה^{מ*}, משנה משמעות ללשון שפחה.

ו' א': גִּדְדָה - הדלי"ת הראשונה בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים גִּדְדָה בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט^י.

וַיִּהְיֶה - הוי"ו בפתח, ואין לקרוא וַיִּהְיֶה בשווא.

ו' ג': עָמָו - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אָמָו באל"ף. וכן הוא להלן.

ו' ח': אֲשֶׁר לְבִשְׁבוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר-לְבִשְׁבוֹ.

ו' י"ג: וַיֵּאמְרוּ - הטעם מלעיל ביו"ד^{נא}.

ז' ד': וְאֵלֹו - הטעם מלרע בלמ"ד.

ו' ז' ח': עָמִי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אָמִי באל"ף.

ז' ט': וַיֵּאמֶר חֲרָבוֹנָה אֶחָד מִן־הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ - יש להקפיד על ההפסק הראוי בגרש שבתיבת הַסְּרִיסִים, שלא ישמע שֶלְפָנֵי הַמֶּלֶךְ קאי על אֶחָד מִן־הַסְּרִיסִים, בעוד שקאי על וַיֵּאמֶר חֲרָבוֹנָה.

אֲשֶׁר־עָשָׂה הָמָן - תיבת אֲשֶׁר־עָשָׂה מוטעמת בירח בן יומו, שניגונו כעין מונח^{נב}. ותיבת הָמָן מוטעמת בקרני פרה^{נג},

למעשה נראה יותר לומר שאין זו מחלוקת, אלא כל אחד מהמדקקים כתב ותיאר באופן שונה את דרך הקריאה, אך זו דרך קריאה אחת, שניתן לתארה בב' אופנים, ועיקרה שאין הפתח נהגה תחת האות עצמה, אלא לפנייה.

^י כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

^{נא} ברוב כתבי היד אין דרך לסמן ב' תלישות. וממילא, כאשר התיבה מוטעמת בתלישא, א"א לדעת אם היא מלעיל או מלרע, אלא ע"פ ניחוש. וע"כ בדפוסים מאוחרים יותר (רו"ה והרבה מהדפוסים שאחריו) סימנו ב' תלישות ע"מ לדעת אם היא מלעיל או מלרע (ויש בסיס להטעמה כפולה זו בכמה כתבי יד).

אך החסרון הגדול בסימון זה, שיש מקומות שההכרעה בהם קשה, והמדפיסים עצמם לא יכלו לדעת אם המילה היא מלעיל או מלרע, וממילא טעו בכמה מקומות. וכגון כאן שבהרבה דפוסים שנוהגים להכפיל את התלישות, הדפיסו בתלישא אחד בלבד, כלומר מלרע, וזה מחוסר ידיעה אם הוא מלעיל או מלרע (ובתנ"ך קורן בדפוסים הישנים הדפיסו כאן מלרע בתלישא אחת, אך בדפוסים החדשים יותר תיקנו והדפיסו מלעיל בב' תלישות).

ופשוט וברור שהנכון הוא מלעיל, שבכל המקומות בתנ"ך (23 פעמים) שכתוב וַיֵּאמְרוּ לוֹ, הטעם מלעיל ביו"ד (בשונה מַיֵּאמְרוּ לֹא באל"ף, שהטעם מלרע ברי"ש), ושנים מתוכם (כאן, ובשופטים י"ח י"ט) מוטעמים בתלישא שא"א ללמוד ממנו היכן מקום ההטעמה, אך מכיון שבכל המקרא ללא יוצא מן הכלל, צירוף זה מוטעם מלעיל, אפשר ללמוד לשני מקומות אלו המוטעמים בתלישא, שגם בהם הטעם מלעיל.

ובאמת א"צ לכל זה, משום שאע"פ שברוב כתבי היד לא מסומן אלא תלישא אחת בסוף התיבה אף כשהתיבה מלעיל, מ"מ במספר מקומות בודדים העלולים לטעות בהם, מסומן אף בחלק מכתבי היד ב' תלישות כדי למנוע טעות, ואכן בכתב יד לניגד ובכתב יד ויימר מסומן כאן ב' תלישות, א' מעל היו"ד וא' בסוף התיבה (וכן בשופטים י"ח י"ט מסומן ב' תלישות בכתר ארם צובה ובכתב יד לניגד ובעוד כתבי יד). והעולה מזה ששיבוש גמור לקרוא מלרע.

^{נב} כך כתב בתשלום מקנה אברם בטעם ירח בן יומו.

שניגונו למנהג האשכנזים כפזר ותלישא גדולה ותלישא קטנה^{נד}, ולמנהג הספרדים כעין פזר רגיל^{נה}.

וְלַמֶּלֶךְ - הוי"ו במתג, והלמ"ד שאחריו בשווא נח^{נז}.

ח' י"א: לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג - יש מחלוקת אם כתוב ולהרג בוי"ו^{נז}, או להרג בלא וי"ו החיבור^{נח}. ובהרבה מקומות נוהגים לכפול הפסוק ולקוראו פעם אחת בוי"ו^{נח} ופעם אחת בלא וי"ו^{נז}.

ח' י"ג: לְכָל־הָעַמִּים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לְכָל הָעַמִּים.

ו' י"ז: עָלֵיהֶם - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אָלֵיהֶם באל"ף. וכן הוא להלן.

ט' ב': לֹא־עָמַד לְפָנֵיהֶם - יש מחלוקת אם כתוב לפנייהם בלמ"ד^{נז}, או בפניהם בבי"ת^{נא}. ובהרבה מקומות נוהגים

^{נז} טעמים נדירים בתנ"ך, 16 פעמים בכל התנ"ך, ובקריאות הנקראות בציבור 2 פעמים בלבד, כאן, ובבמדבר ל"ה ה', ובכל המקומות, מגיעים הירח בן יומו והקרני פרה יחד בזה אחר זה, שהמשרת הסמוך לקרני פרה הוא ירח בן יומו.

^{נז} ר' אליהו בחור (טוב טעם ריש פרק ד') כתב שניגון הטעם קרני פרה הוא כפזר ושני תלישות. וכן כתב ג"כ בספר שיח יצחק (לאחריו ורבו של הט"ז, שער ז' פרק א' סעיף י"א).

וכתב בקונטרס דברי אמת לר' איצק פרעמסלא (במדבר ל"ה ה') וז"ל: כתב השיח יצחק, נגינת קרני פרה כפזר וב' תלישות, ונראה לי שהיינו תלישא גדולה ותלישא קטנה, עכ"ל. ובמנורת שלמה ובמנחת כליל ובהיכל הברכה ובמסורת הקריאה אכן כתבו, כנראה ע"פ דבריו, שניגונו כפזר תלישא גדולה ותלישא קטנה.

אך נראה שאין כוונתם שמנגנים קודם פזר ואח"כ תלישא גדולה ואח"כ תלישא קטנה, שהלא קרני פרה הוא טעם מפסיק, ותלישא קטנה הוא טעם מחבר, ואם ניגון הקרני פרה נגמר בניגון התלישא קטנה, א"כ אינו יכול לשמש כטעם מפסיק.

ונראה שכוונתם רק לומר שאין ניגונו כב' תלישות גדולות או כב' תלישות קטנות, אלא אחת גדולה ואחת קטנה, אך לא דברו על סדר נגינתם. וא"כ צ"ל שסדר נגינתם הוא פזר תלישא קטנה ותלישא גדולה, או תלישא קטנה פזר ותלישא גדולה.

^{נז} הרשב"ץ (מגן אבות נ"ה ע"ב) כתב שנגינתה דומה לפזר. ובתשלום מקנה אברם (מאטליה) כתב שנגינתו קרובה לפזר וכמעט כמוה רק עם חזק גדול מהפזר והתחלפות מה ורעד כאילו הקול יראה שתים עם סיבוב בסופם. ובספר טעם ודעת (לר' אליהו גאנץ, נדפס בשנת תרפ"ו) כתב שכפי קבלתם ניגונו כפזר רגיל.

ויש לציין, שפזר רגיל מכונה במסורה "פזר", וקרני פרה מכונה "פזר גדול". ואצל הספרדים כל פזר נקרא "פזר גדול". וזה כנראה משום שלא היה אצלם כ"כ הבדל בנגינה בין פזר לקרני פרה, ע"כ קראו גם לפזר רגיל, כמו שקוראים לקרני פרה, שהרי ניגונם דומה.

^{נז} התימנים והספרדים נוהגים לכתוב במגילה בוי"ו, וכן הכריע מנחת שי.

^{נז} רוב האשכנזים נוהגים לכתוב במגילה בלא וי"ו, וכן הכריע הגר"א (מעשה רב אות רמ"ד).

^{נז} ויש קוראים הרוצים להדגיש את השינוי בין שתי הקריאות, וכשקוראים בוי"ו מאריכים בו עד שנשמע כסגול, ואין נכון לקרוא כן.

^{נז} בחזק המשולש כתב שכן נהג החתם סופר. ובקסת הסופר כתב שכן נהג רבו הגאון בעל אמרי אש והחת"ס. ובשו"ת שבט סופר (חאו"ח סי' כ"ז) כתב שכן נהג אביו החת"ס. ובספר הצדיק רי"ז מסלנט כתב שכן נהג ר' חיים מואלוזין. וכן כתב במסורת הקריאה, ובלוח לא"י להגרימ"ט, ובהערות ברכר לתנ"ך יהואש.

^{נז} התימנים והספרדים נוהגים לכתוב במגילה בלמ"ד, וכן הכריע מנחת שי.

^{נז} רוב האשכנזים נוהגים לכתוב במגילה בבי"ת.

חילופי נוסחאות

א' ג': פָּרַס / (פָּרַס)

הרי"ש בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ה ס"ו, א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס^ט, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

הרי"ש בקמץ – בכתבי היד: ס"ד ס"ח, א"א א"ב א"ג. ~ ובדפוס: רוו"ה.

א' ד': וְאֶת־יִקְרָא / (וְאֶת־יִקְרָא)

הקו"ף בקמץ – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו ס"ז, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג^ט, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב ר' יונה אבן ג'אנח^ט שהוא קמוץ בלי ספק. וכן כתב אבן עזרא^ט. וכן כתב ר' יהודה בן בלעם^ט. וכן כתב ר' משה הנקדן^ט. ורד"ק כתב שכן הוא בספרים מדויקים^{טא}.

הקו"ף בפתח – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ד. ~ וכן כתב ר' יהודה חיוג^{טב}. וכן כתב אבן עזרא^{טג}. ורד"ק כתב שכן הוא במקצת ספרים מדויקים^{טא}.

אך בדברי בעלי המסורה הקדמונים והמדקקים הראשונים, מבואר ששווא הדומות בדרך כלל הוא שווא נח, ורק כאשר בא לפניו מתג או תנועה גדולה, אזי הוא נע. כן עולה מדברי בן אשר (דקדוקי הטעמים סעיף 33), רד"ק (מכלול ע"א ע"ב), ועוד.

וגם באחרונים מצאנו מי שהכריע בעקבות דברי בעלי המסורה הקדמונים, שיש להגות שווא הדומות כשווא נח, ה"ה רוו"ה (מאור עינים ויקרא ט' כ"ב), ומהרי"ץ (חלק הדקדוק בראשית י"ד ו').

ולענין מעשה קשה מאד להכריע בדבר, ובפרט שיש חשש גדול לבליעת אות ע"י קריאה בשווא נח (וכמו שכתב בשיח יצחק שהטעם לנעות שווא הדומות הוא משום שאם היו נקראות בשווא נח היתה אחת נבלעת בחברתה, ואנו צריכים לבאר כל אות כפי האפשר).

וראה עוד במאמר של ניסן ברגרין (לשונו ט"ז עמ' 169-179) שהביא שהיו בזה מסורות קדומות גם בזמן הראשונים, אלא שהדרך המקובלת יותר היתה להגותו בשווא נח, ובזמן האחרונים התפשט המנהג להגותו בשווא נע. וצ"ע למעשה.

^{טז} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין נ"א ר' בקמץ.

^{טז} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין ס"א יקר פתח.

^{טז} שרשים שרש יקר.

^{טז} קהלת י' א', אך ראה גם בהערה ע"ג.

^{טט} בספר טעמי המקרא, שער על הפתח והקמץ, שער ח', מנה י"ג יוצאים מן הכלל שקמוצים אע"פ שסמוכים, וזה אחד מהם.

^ע בספר דרכי הניקוד והנגינות, ד"ה וכלל הדבקות, מנה י"ג יוצאים מן הכלל שקמוצים אע"פ שסמוכים, וזה אחד מהם.

^{טא} במכלול (קמ"ה ע"ב) כתב רד"ק שתיבת יקר בסמוך מנוקדת בפתח, ובמוכרת מנוקדת בקמץ, וכגון ואת יקר תפארת בפתח, ונמצא בספרים מדויקים ואת יקר תפארת קמוץ, וכן הביאו בעלי המסורת עם הקמצים סמוכים, עכ"ד.

ובשרשים שרש יקר כתב רד"ק שבמקצת הספרים המדויקים קמוץ, ובמקצתם פתוח, ואפשר שהוא סמוך אע"פ שהוא קמוץ, או שהוא מוכרת והוא כמו ואת יקר ותפארת וגדולתו.

^{עב} שלשה ספרי דקדוק עמ' 29 (והשיגו בזה ר' יונה אבן ג'אנח בשרשיו שרש יקר, וכתב שהוא קמוץ בלי ספק, ור' יהודה לא עיין במה שכתוב בספר).

^{עג} אסתר ו' ג', ספר צחות שער השמות, אך ראה לעיל הערה ס"ח.

לכפול הפסוק ולקוראו פעם אחת בלמ"ד ופעם אחת בבי"ת^{נט}.

ט' ג': מְנַשְׁאִים - השי"ן בדגש, ובשווא נע. ואין להבליע את האל"ף ולקוראו מְנַשִּׁים.

ט' ד': וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינֹת - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי ובמקום הנכון, ולא להטעים וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינֹת.

ט' ז': וְאֵת | פְּרִשְׁנֶדְתָּ וְאֵת | דְּלָפוֹ וְאֵת | אֶסְפָּתָא - פסיק בין כל וְאֵת, לשם שאחריו, ויש להפסיק בשהייה מועטת.

ט' י"ד: וַתִּנָּתֶן - הטעם מלרע בתי"ו, והתי"ו בצירי.

ט' י"ז: יוֹם מִשְׁתָּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים יוֹם מִשְׁתָּה. וכן הוא להלן.

ט' י"ח: נִקְהְלוּ בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - תיבת נִקְהְלוּ מוטעמת בפשטא, ולא בקדמא^ט.

ט' כ"ב: נִהְפָּךְ - הה"א בשווא נח^ט. ואין להבליע את הה"א ולקוראו נִפָּךְ, או לקוראו נִהְפָּךְ בסגול, אלא יש לבטאה כהוגן בשווא נח.

ט' כ"ד: וְלֹא־אֵבָדָם - הוי"ו במתג, והלמ"ד שאחריו בשווא נח^ט.

ט' כ"ה: וַיִּבְבְּאָהּ - יש אומרים שהבי"ת הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח^ט.

^{טב} הצירוף קדמא מהפך פשטא מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף פשטא מהפך פשטא הוא די נדיר, ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא, יש נטיה להטעים בקדמא, ולא בפשטא. כאן מוכח שהוא פשטא, שאילו היה קדמא הטעם היה מעל הלמ"ד ולא מעל הוי"ו, ועוד, שאילו היה קדמא, הבי"ת שתיבת בְּשִׁלְשָׁה היתה רפה, כדון בגדכפ"ת אחר טעם מחבר, והדגש שבבי"ת מוכיח שתיבת נִקְהְלוּ מוטעמת בפשטא, שהוא טעם מפסיק, ולכן דגוש אחריו.

^{טג} והוא נהגה כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עֲמָה, אֲתָה, וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק היא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, ואף אם באה באמצע תיבה, שלא כמו במילה פְּדָהצור (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נקראת כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה כגון במילה יִהְיֶה, ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ואין צורך בנקודת המפיק, אך בסוף תיבה, שאין רגילות לנקד את האות האחרונה בתיבה, שמו את נקודת המפיק במקום השווא.

ויש לציין, שישנם כ"י שכאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לנינגרד שמנוקד: בְּהִשְׁמָה (ויקרא כ"ו מ"ג), פְּדָהצֹל (במדבר ל"ד כ"ח), יִהְיֶהנָּו (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פְּדָהצֹל. וגם באור תורה כתב על מילת בְּהִשְׁמָה שבספרים ספרדיים מסומן המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

^{טד} בכללי האחרונים על שווא נע מבואר, שכאשר תבואנה שתי אותיות זהות רצופות, והראשונה מנוקדת בשווא, שווא זה נע (ונקרא כלל הדומות). כלל זה מובא לראשונה בדברי הבחור (פרקי שירה, השיר השמיני), וכמותו נקטו רש"ס (בהקדמה כללית לסידורו), שיח יצחק (שער א' פרק ב' חלק ד'), רמח"ל (ספר הדקדוק לרמח"ל עמ' 60), הגר"א (דקדוק ופירוש עה"ת, ד"ה היתה. משנת הגר"א שער השווא), ועוד מדקדקים (רז"ה, לחם הביכורים, לויט חן, מסלול).

א' י"ד: שֶׁתֶּרֶר / (שֶׁתֶּרֶר)
התי"ו בקמץ – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ג ס"ד ס"ו ס"ח, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, גינצבורג^{עד}, קסוטו, קורן, ברויאר.

התי"ו בפתח – בכתבי היד: ס"ב ס"ה, א"א א"ד. ~ ובדפוס רוו"ה. ~ וכן כתב ר' משה הנקדן^{עז}.

א' י"ז: פֶּעֶלְיָהוּ / (פֶּעֶלְיָהוּ)
העי"ן בשווא נח – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ב ס"ג^{עז} ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג^{עד}, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב מנחת שי.

העי"ן בחטף פתח – בכתבי היד: א"א א"ד. ~ ובדפוס: לטריס.

א' כ': פֶּתֶגֶם / (פֶּתֶגֶם)
הגימ"ל בקמץ – בכתבי היד: ט"א ס"ב, ס"א ס"ז, א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן כתב ר' יהודה בן בלעם^{סט}. ~ וכן כתב ר' משה הנקדן^{עז}. ~ וכן כתב רד"ק^{עז}.

הגימ"ל בפתח – בכתבי היד: ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח, א"א. ~ וכן הוא בעין הקורא^{עז}. ~ וכתב מנחת שי שכן הוא במקצת כתבי יד מדויקים.

לְבַעְלִיָּהוּ / (לְבַעְלִיָּהוּ)
העי"ן בשווא נח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג^{עד}, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב מנחת שי.

העי"ן בחטף פתח – בכתבי היד: א"א א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוס לטריס.

ב' ג': הֶגָּא / (הֶגָּא)
הגימ"ל בסגול – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ו ס"ז, א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, קסוטו, ברויאר.

^{עד} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א שֶׁתֶּרֶר בפתח.

^{עז} דרכי הניקוד והגניות, ד"ה כל ארבע.

^{עז} נראה שיש סימני מחיקה של חטף פתח שתוקן לשווא נח.

^{עז} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א פֶּעֶלְיָהוּ בח"פ.

^{עז} מכלול קפ"ד ע"א, שרשים ערך פתגם, שהוא קמוץ אע"פ שסמוך.

^{עז} וכתב רוו"ה, שנראה שיש בדבריו טעות סופר, שהרי רד"ק כתב שהוא קמוץ.

^פ כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א לְבַעְלִיָּהוּ בח"פ.

הגימ"ל בצירי – בכתבי היד: ס"ד ס"ה, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.^{פא}

ב' ט': לִתֵּת לָהּ / (לִתֵּת לָהּ) / (לִתֵּת לָהּ)
הטעם מלרע והתי"ו בצירי – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו ס"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר.

הטעם מלעיל והתי"ו בסגול – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה, א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

הטעם מלעיל והתי"ו בצירי – בכתבי היד: ס"ה, א"א.

ב' י"ב: פֶּדֶת / (פֶּדֶת)
הדלי"ת בקמץ – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו ס"ז, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב רד"ק^{פב}.

הדלי"ת בפתח – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ד. ~ ובדפוסים: לטריס, גינצבורג.

ב' ט"ו: בִּתְּאֲבִיתָיִל דָּד / (בִּתְּאֲבִיתָיִל | דָּד)
ללא פסיק – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח, א"א א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם שלישי מהספרים.

בפסיק – בדפוסים מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם שני שלישי הספרים.

ג' י"ב: וְנִתְּתָם / (וְנִתְּתָם)
התי"ו בקמץ – בכתבי היד: ט"א ס"ב, ס"א ס"ב ס"ג ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח, א"ב. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב רד"ק^{פד}.

התי"ו בפתח – בכתבי היד: ס"ד, א"א א"ג א"ד. ~ ובדפוס: לטריס.

ג' ט"ו: וְהָעִיר שׁוֹשָׁן / (שׁוֹשָׁן)

^{פא} והגאון רי"ח זוננפלד נשאל (שלמת חיים סימן שע"ז) האם יש לקרוא בסגול או בצירי, והשיב שנכון לומר בע"פ הנוסח האחר אם אפשר, ופשיטא דבדיעבד אינו מעכב, עכ"ד.

ונראה שכוונתו שהשומע יאמר בע"פ, אך הקורא יקרא באופן א' בלבד, דאל"ה מה כוונתו שיקרא בע"פ, הלא הספר לפניו. אך תמוה למה יגרע הקורא מהשומע. ואולי אפשר לומר שזה רק לרווחא דמילתא, שהרי אין מדקדקין בטעויותיה (שו"ע סי' תר"צ סעיף י"ד), ע"כ הקורא לציבור אין ראוי לקרוא בב' אופנים, אך היחיד השומע יכול להדר בזה, וצ"ע.

^{פב} מכלול קפ"ג ע"א, כל דת כדת הדת בדת קמציץ.

^{פג} בכתב יד זה תיבת דד מוקפת: בִּתְּאֲבִיתָיִל דִּדְמָךְ דְּכִי.

^{פד} מכלול נ"ד ע"ב.

השי"ן בקמץ – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח, א"א א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג^פ, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^פ.
השי"ן בפתח – בכתב היד: ס"ה. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס.

ד' ז': לִשְׁקוֹל / (לְשָׁקוֹל)

בתלישא גדולה – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח, א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.
בזקף קטן – בדפוס: מק"ג.

ד' י': וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ / (וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ)

במהפך פשטא זקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ו, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם מחצית מן הספרים.

במרכא טפחא אתנחתא – בכתבי היד: ס"ד ס"ה ס"ז ס"ח, א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג^פ, קורן. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם מחצית מן הספרים.

ד' י"א: וְעַם-מְדִינֹת / (וְעַם מְדִינֹת)

תיבת ועם במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ו ס"ז, א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם מחצית מן הספרים.

תיבת ועם בתלישא קטנה – בכתבי היד: ס"ח, א"א. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם מחצית מן הספרים.^פ

^פ כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א שושן בפתח.

^פ שנמסר במסורה (בכתר ארם צובה תהילים ס' א', ומלכים ז' י"ט) שכל שושן הבריה בפתח, וכל שושן לבדו בקמץ, פרט לב' מקומות פתוחים, והם במלכים א' ז' י"ט, ובתהילים ס' א' (ומסורה זו הובאה גם ברד"ק (שרשים ערך ששן), ובמנחת שי (מלכים א' ז' י"ט, שם כ"ב, תהילים ס' א')).

^פ כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א מוטעם וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ.

^פ דרך המקרא הוא שיבוא תלישא בין הפזר לקדמא שאחריו, וכך הוא במאות מקומות במקרא (כגון: הָרָשָׁת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם. וְתָרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל. עֲשֵׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל-הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן הַבֵּיָרָה. דָּד מְרַדְכֵי אֲשֶׁר לָקַח-לָו לָבַת. וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּזְתַּת הַבֵּיָתָן). אך בעשרים מקומות במקרא בא קדמא מיד אחר הפזר ללא תלישא ביניהם, כגון: עַל-פֶּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁמְעוּ קִירְפָּקָד הִי? (והם: בראשית ל"ב ל"ג, שמות ד' ל"א, שם י"ב כ"ז, שם ל"ד ד', ויקרא י"ג נ"ה, במדבר י"ח י"ז, דברים ט"ז ט"ז, יהושע ד' ח', שם כ"ב ט', שם ל"א, שופטים ז' כ"ה, שם"א כ' ב', מל"א ט"ז ז', ירמיה ל"ח ז', שם י"ב, שם ל"ט ט"ז, יחזקאל ל"ב כ"ה, שם מ"ו ט', אסתר ד' י"א, דניאל ה' כ"ג).

תופעה זו של הוספת תלישא קטנה בין הפזר לקדמא, במקומות בהם בא קדמא מיד אחר הפזר, מצויה מאד בספרים השונים, ובכמה מהמקומות הנ"ל בהם מוטעם קדמא מיד אחר הפזר, יש ספרים המוסיפים תלישא. מעיון בדפוסים מק"ג, לטריס, קורן, במקומות המנויים ברשימה הנ"ל, לטריס מוסיף תלישא בעשרה מקומות (בראשית ל"ב ל"ג, שמות ל"ד ד', במדבר י"ח י"ז, דברים ט"ז ט"ז, יהושע כ"ב ל"א, שופטים ז' כ"ה, מל"א ט"ז ז', יחזקאל ל"ב כ"ה, שם מ"ו ט', אסתר ד' י"א), מק"ג מוסיף תלישא בג' מקומות (דברים ט"ז ט"ז, יחזקאל מ"ו ט', אסתר ד' י"א), וקורן מוסיף תלישא בג' מקומות (מל"א ט"ז ז', יחזקאל מ"ו ט', אסתר ד' י"א). וכנראה

אֲשֶׁר יָבֹא-אֶל־הַמֶּלֶךְ / (אֲשֶׁר-יָבֹא)

תיבת אשר במונח ותיבת יבוא במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו ס"ז, א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר.

תיבת אשר במקף ותיבת יבוא במונח – בכתבי היד: ס"ג ס"ד, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג^פ, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.^פ

ה' י"ד: וְבֹא-עַם-הַמֶּלֶךְ / (וְבֹא עַם-הַמֶּלֶךְ)

במקף מקף מרכא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז, א"א. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

בדרגא מקף תביר – בכתבי היד: ס"ח, א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

ו' א': וַיֹּאמֶר / (וַיֹּאמֶר)

ברביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ה ס"ו, א"א א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

בתלישא גדולה – בכתבי היד: ס"ד ס"ז ס"ח. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה^פ, לטריס, גינצבורג^פ, קורן.^פ

היו סופרים שהוסיפו תלישא מחמת ההרגל, ובפרט שיש מעט מחסור בניגונה כשמוטעמים קדמא מיד אחר הפזר.

(בקדמונים לא מצאנו שדיברו מפורש על כלל זה, ובמחברת התיג'אן (ירושלים תשכ"א עמ' צ"ג) כתב: ואמרו שבזמן שיקדום הטרס (=גרש) שתי תיבות, אם היתה האזולא (=קדמא) באות ראשון מן התיבה השניה, תהיה הראשונה מקף ולא יהיה לו אלא משרת אחד, והוא האזולא בלבד, כמו וְאֶמְרָתָם לְבַח-פֶּסַח הוּא (שמות י"ב כ"ז) ודומה, ודבר זה ברוב ואפשר שימצא חילוף, ע"כ. דהיינו, שכאשר באים ב' תיבות לפני הגרש, המוטעמים בטעם מחבר, אם התיבה הסמוכה לגרש מוטעמת בראשה (כגון פֶּסַח, שההטעמה בראש המילה), המילה שלפניה תהיה מוקפת אליה, ולא מוטעמת בפני עצמה, אמנם מסייג שדבר זה אינו אלא ע"פ רוב.

מתוך עשרית המקומות הנ"ל בהם לא בא תלישא אחר הפזר, שייך כלל זה רק בחמשה מהם, בהם מוטעמת בראשה, והם: וְאֶמְרָתָם לְבַח-פֶּסַח הוּא (שמות י"ב כ"ז), וַיִּשְׁמְעוּ עֶבְדֵי-הַמֶּלֶךְ הַכּוּשִׁי (ירמיה ל"ח ז'), וַיֹּאמֶר עֶבְדֵי-הַמֶּלֶךְ הַכּוּשִׁי (שם י"ב), וְאֶמְרָתָם לְעֶבְדֵי-הַמֶּלֶךְ הַכּוּשִׁי (שם ל"ט ט"ז), הָבָא דְרַחֲמֵי-שְׁעָרֵי צִפּוֹן (יחזקאל מ"ו ט'). וע"פ כלל זה בדוגמאות הנ"ל אכן צריך להיות מוקף ולא מוטעם בתלישא (ולא כמו שמוטעמים מק"ג לטריס וקורן ביחזקאל). אמנם, אחר שמסייג שכלל זה אמור רק ע"פ רוב, ואכן מצאנו לו יוצאים מן הכלל (כגון: לִפְנֵי יְיָ הִתְקַרְבָּם אֲשֶׁר זָרָה (במדבר ג' ד'), פְּמִדָּר בְּרַחֲמֵי מוֹל סוּף (דברים א' א'), וַיִּרְאוּ וַיִּחַצְּבוּ לְשֹׁכֵט הַמִּנְשָׁה (יהושע י"ח ז')), א"א להביא ממנו ראיה כלל).

^פ כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א מוטעם אֲשֶׁר-יָבֹא ובס"א מוטעם אֲשֶׁר יָבֹא.

^פ בכ"י ס"ה מוטעם אֲשֶׁר יָבֹא בשני מונחים. ובכ"י ס"ח מוטעם אֲשֶׁר יָבֹא בקדמא מונח.

^פ רוו"ה הביא כמה כ"י ודפוסים המטעמים ברביע, וכתב שכן נראה. אך בכ"ז משום מה הדפיס בתלישא ולא ברביע.

^פ כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א וַיֹּאמֶר ברביע.

^פ וכתב ברכר שמסתבר יותר להטעים ברביע מאשר בתלישא, שהלא רביע הוא מפסיק גדול מפשטא, ותלישא הוא מפסיק קטן מפשטא, ומכיון שתיבת הַזְכָּרֹת מוטעמת בפשטא, אם מוטעם כאן בתלישא הפיסוק הוא: וַיֹּאמֶר לְהִבִּיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹת, דְּבָרֵי הַיָּמִים. בעוד שראוי להפסיק יותר אחר תיבת וַיֹּאמֶר מאשר אחר תיבת הַזְכָּרֹת. אך אם מוטעם כאן ברביע הפיסוק הוא כהוגן: וַיֹּאמֶר, לְהִבִּיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים.

ו' י"ג: וַיֵּאמְרוּ לוֹ / (וַיֵּאמְרוּ לוֹ)

הלמ"ד רפה – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז, א"א א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, גינצבורג^צ, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב רד"ק^ה.

הלמ"ד דגושה – בכתבי היד: א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: רו"ה, לטריס, קורן. ~ וכן הוא במסורה^י.

ז' ג': תַּנְתָּן לִי / (תַּנְתָּן לִי)

במקף – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ב ס"ו ס"ז, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: רו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בקדמא – בכתבי היד: ס"ד ס"ה^צ, א"א א"ד^{צ*}. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס.^ח

ז' ד': בְּנִזְק / (בְּנִזְק)

הנו"ן בצירי – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ו ס"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, קסוטו, ברויאר.

הנו"ן בסגול – בכתבי היד: ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ב א"ג א"ד. ~ ובדפוסים: רו"ה, גינצבורג^צ, קורן. ~ וכן כתב רד"ק^ק.

ז' ו': נִבְעַת / (נִבְעַת)

העי"ן בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, גינצבורג^ק, קסוטו, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^ק.

^{צד} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א לו דגוש.

^{צה} מכלול ע"ט ע"א.

^{צו} בדפוס מק"ג בראשית י"ט ב', ודניאל ה' י"א, נמסר במסורה על ב' לא דגושים (וַיֵּאמְרוּ לֹא בִי בְּרָחוּב גִּלְיוֹן (בראשית י"ט ב'), וַיֵּאמְרוּ לֹא בִי אִם-גִּלְגֹּל (שם"ח י"ט)), וב' לו דגושים (וַיֵּאמְרוּ לוֹ הַחֲרָשׁ (שופטים י"ח י"ט)), וַיֵּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו (אסתר ו' י"ג)).

כמו"כ הובאה מסורה זו ע"י ר' משה הנקדן (דרכי הניקוד והנגינות, מעט לפני שער הנגינות), ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם (פרק השני על אותיות יהו"א ובגדכפ"ת, התנאי השני). וכן במנחת שי כאן הביא המסורה וכתב שכן הוא בספר אחד מדויק בלמ"ד דגושה.

אך נראה שמסורה זו אינה מוסכמת, שהרי ברוב הספרים הלמ"ד כאן רפה (ואף בדפוס מק"ג – נגד מסורת), וכן רד"ק כתב שהלמ"ד כאן רפה, ואף בשופטים הלמ"ד רפה במדויקים, ואף בכתר ארם צובה, וממילא מוכח שמסורה זו אינה מוסכמת.

^{צז} ובכ"י זה התי"ו מנוקד בצירי.

^{צח} בכ"י ס"ג מוטעם תַּנְתָּן לִי במתג קדמא ומקף יחד, ואולי הוא לרמז מחלוקת הספרים בזה.

^{צט} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א בְּנִזְק בצירי.

^ק שרשים שרש נזק, עט סופר י"ט ע"א.

^{קא} כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א נִבְעַת בקמץ.

^{קב} בדברי הימים א' כ"א ל' כתובה תיבת נבעת בפתח, ובכתר ארם צובה נמסר עליו שם "ב" והמן", כלומר שב' פעמים כתובה מילה זו בתנ"ך, והפעם השניה היא "והמן נבעת", ומוכח ממסורה זו שגם כאן הוא בפתח.

העי"ן בקמץ – בכתב יד: א"ג. ~ ובדפוסים: רו"ה^ק, קורן.

ז' ח': וְהֵמָּן נָפַל / (וְהֵמָּן נָפַל)

ברביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן כתב ר' יהודה בן בלעם^ק.

בזקף – בדפוס: קסוטו.^ק

ח' א': מָה / (מָה)

המ"ם בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. ~ וכן מוכח מדברי רד"ק^ק.

המ"ם בקמץ – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ב א"ג א"ד.^ק ~ ובדפוסים: מק"ג, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא. ~ וכן מוכח מהמסורה^ק.

^ק וכתב רו"ה שמצא בשני כתבי יד שהעי"ן קמוצה במילת נבעת שבדברי הימים א' כ"א ל', ונמסר עליו במסורה "ב", כלומר שבב' מקומות בתנ"ך מילה זו מוטעמת בזקף ומנוקדת בקמץ (הטעמים המפסיקים ביותר בפסוק, שהם אתנחתא וסו"פ, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום שְׁמִים, באתנחתא וסו"פ מנוקד שְׁמִים, אֶרֶץ-אֶרֶץ, וכדומה, ופעמים שאף הטעם זקף שהוא מפסיק חזק, ג"כ גורם לשינוי ניקוד האות המוטעמת, וכאן באה המסורה לומר שתיבה זו מנוקדת בקמץ משום הזקף), וא"כ מוכח שכאן הוא קמוץ ג"כ, ואכן בכתב יד ישן מצא שגם כאן הוא בקמץ, עכ"ד.

אך באמת בספרינו בדברי הימים הוא בפתח, וכן הוא בכל הספרים המדויקים כאן, וכן מסתבר, שהרי פתח שהופך לקמץ שלא באתנחתא וסו"פ פסוק, מצוי בדרך כלל רק בין שני משפטים עצמאיים, או בין שתי צלעות מקבילות של משפט, וכגון: מִמָּגֵד שְׁלֹמֹה מִשָּׁל וּמִתְהוֹם רִבְעָת תָּחַת (דברים ל"ג י"ג), שְׁאֲשֵׁי נִמְלֵא-שָׁל קְנוֹצוֹתִי רָסִיסִי לָלֶזָה (שה"ש ה' ב'), אשר בהם הזקף באמת משמש כמפסיק חשוב ומשמעותי, ולכן הם מנוקדים בקמץ אע"פ שהם בזקף. אך לעומת זאת כאן שכתוב וְהֵמָּן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָה, שני חלקי המשפט קשורים זה לזה, וממילא לא סביר שהעי"ן תנוקד בקמץ, ולא מצוי בתנ"ך שזקף יגרור לפתח להפוך לקמץ כאשר חלקי המשפט כ"כ קשורים זה לזה.

^{קד} טעמי המקרא, שער על שכונת הטעמים, טעם פשטא.

^{קה} ושמואל דוד לוצאטו (שד"ל) עמד על חילוף הספרים מרביע לזקף כשבא אחר פשטא, וכתב (במכתב שהובא בספר תורת אמת, עמ' 65) שנראה בסיבת הספרים שהטעימו בזקף קטן, שמכיון שע"פ רוב בא אחר הפשטא זקף ולא רביע, לכן כשבא רביע טעו רבים מהסופרים והמדפיסים והטעימו בזקף במקום ברביע, ובפרט שנקל להחליף ביניהם שהלא רק נקודה מבדילה ביניהם (והביא שם דוגמאות רבות לדפוסים שטעו בזה בכמה מקומות).

^{קי} שכתב (מכלול קצ"ג ע"א) שכל תיבת מה לפני מילת הוא או מילת היא, מנוקדת בפתח.

^{קי} בכתבי היד ס"ד ס"ח א"א א"ד תיבת מה מוקפת, מֶה-הָיָה לָהּ, ובכ"י ס"ג תיבת מה ותיבת הוא מוקפות, מֶה-הָיָה לָהּ.

^{קי} במסורה (המובאת ע"י ר' משה הנקדן (דרכי הניקוד והנגינות, ד"ה עתה אדבר על המקף), ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם) נמסר שכל מילת מה הבאה לפני אחת מאותיות אה"ר מנוקדת בקמץ, פרט לד' יוצאים מן הכלל המנוקדים בפתח (בראשית כ"ג ט"ו, במדבר י"ג י"ח, זכריה ה' ו'), תהילים ל"ט ה'), וזה אינו מנוי עמהם, וממילא משמע שכאן מנוקד בקמץ.

אך יש להשיב על דברי מסורה זו מב' פסוקים במקרא שמנוקדים בפתח ולא נמנו בה, והם: פִּי לֹא קָדַע מֶה הָיָה (שמות ט"ז ט"ו), וְאֶהְרֹן מֶה הָיָה (במדבר ט"ז י"א).

ח' ו': **בְּאֶבְדָּן** / (**בְּאֶבְדָּן**)

הדלי"ת בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ה ס"ו ס"ז, א"א א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

הדלי"ת בקמץ – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה, א"ב א"ד. ~ ובדפוס: רוו"ה. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ח' ח': **אֶשְׂרֵי־נִכְתָּב** / (**אֶשְׂרֵי־נִכְתָּב**)

התי"ו בקמץ – בכתבי היד: ט"ב, ט"ג, ס"ב, ס"ה, ס"ז, ס"ו, ס"א. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

התי"ו בפתח – בכתבי היד: ס"ג ס"ד ס"ה, א"א א"ב א"ג א"ד.

ח' ט': **בְּעֵת־הָהִיא** / (**בְּעֵת־הָהִיא**)

העי"ן בצירי – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם מיעוט ספרים.

העי"ן בסגול – בכתב יד: א"ג קי'. ~ ובדפוס: רוו"ה. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם רוב ספרים. ~ וכן משמע מדברי רד"ק קיא.

וְאֵל הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים וְהַפְּחֹתִי / (**וְאֵל הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים**) / (**וְאֵל־הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים וְהַפְּחֹתִי**)

במונח מקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ו. ~ ובדפוסים: מק"ג, גינצבורג קי', קסוטו, ברויאר. ~ וכן נראה מספר החילופים קי'.

וע"כ נראה שנפל שיבוש בדברי מסורה זו, והכלל הנכון הוא שכל מילת מה הבאה לפני אחת מאותיות אה"ר מנוקדת בקמץ, פרט לתיבת מה שקודם תיבת היא או הוא, וכמו שאכן כתב רד"ק (הובאו דבריו לעיל הערה ק"ו), ומכיוון שנמסר במסורה (מופיעה בדפוס מק"ג בראשית כ"ג ט"ו) על ד' פעמים שכתוב במקרא מה היא, שולבו המסורות בטעות זו בזו, ונמסר על ד' פעמים שתיבת מה מנוקדת בפתח קודם ה"א, והושמטו מהמסורה ג' הפעמים שתיבת מה באה לפני תיבת הוא.

ואף נראה להוכיח שחל שיבוש בדברי המסורה, מזה שמפרטת את המקומות היוצאים מן הכלל, ב עוד שיכלה למסור כלל שכל מה לפני היא מנוקד בפתח. ונראה מזה שנוסח המסורה המקורית היתה שכל מה לפני היא והיא, מנוקד בפתח, בלא פירוט המקורות, וכמו הנוסח שמוסר רד"ק, ורק משום שהמסורה שמוסרת על המקומות שכתוב במקרא מה היא, שולבה במסורה זו, לכן פורטו המקומות.

קי' ובכ"י זה התיבה מוטעמת במונח, בְּעֵת־הָהִיא, ואינה מוקפת.

קי' ובכ"י זה התיבה מוטעמת במונח, בְּעֵת־הָהִיא, ואינה מוקפת.

קי' שכתב (מכלול קפ"ג ע"ב, עט סופר כ"ו ע"א) שמילת עת מנוקדת בצירי, ואם היא מוקפת מנוקדת בסגול. ולא חילק בין אם מוקפת לתיבה המוטעמת בראשה, לבין אם מוקפת לתיבה שאינה מוטעמת בראשה.

קי' כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שכן הוא ברוב ספרים, ובס"א ואל במקף.

קי' בחילופים המובאים בסוף דפוס מק"ג, ובספר המסורה (ח"ב עמ' תק"ז), נמסר כאן על חילוף, שלכן אשר (שהלכה כמותו) מוטעם הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים וְהַפְּחֹתִי במקף, ולכן נפתלי (שאין הלכה כמותו) מוטעם הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים וְהַפְּחֹתִי במונח.

במונח מונח – בכתב יד: א"ב. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

במקף מונח – בכתבי היד: ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ג א"ד.

במקף מקף – בכתבי היד: ס"ג ס"ז.

ח' י"א: **אֶשְׂרֵי בְּכִלְעִיר־וָעִיר** / (**אֶשְׂרֵי | בְּכִלְעִיר וָעִיר**)

במונח מקף מקף רביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ו. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, קסוטו, ברויאר.

במונח לגרמיה מקף מונח רביע – בכתבי היד: ס"ז, א"א א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג קי', קורן. קטו.

ח' י"ד: **יִצְחָק** / (**יִצְחָק**)

היו"ד במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן הוא ע"פ כללי הטעמים קטו.

היו"ד במתג – בדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ט' ט"ו: **בְּיָוִם** / (**בְּיָוִם**)

במונח – בכתבי היד: ט"ב, ס"א ס"ג ס"ז, א"ב א"ג. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס, גינצבורג קי', קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן נמסר במסורה קי'.

אך בספר החילופים של מישאל נמסר על הסכמה שהוא מוקף, ובמתג תחת הנו"ן, הָאֲשֶׁר־רָפְּאִים וְהַפְּחֹתִי.

קי' כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א מוטעם אֶשְׂרֵי בְּכִלְעִיר־וָעִיר.

קטו בכ"י ס"ד מוטעם: לְיַהֲוִידִים אֶשְׂרֵי בְּכִלְעִיר וָעִיר. בכ"י ס"ה מוטעם: לְיַהֲוִידִים | אֶשְׂרֵי בְּכִלְעִיר וָעִיר. בכ"י ס"ח מוטעם: לְיַהֲוִידִים | אֶשְׂרֵי־בְּכִלְעִיר וָעִיר. בכ"י א"ד מוטעם: לְיַהֲוִידִים אֶשְׂרֵי | בְּכִלְעִיר וָעִיר. רוב שיטות אלו אינן מתאימות לכללי הטעמים, וכנראה שהן שיבוש משום נוסחאות הספרים השונות.

קטו הכלל הוא שכאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווה בלבד, יבוא מרכא במקום המתג (כלל זה מובא בראשונים העוסקים בכללי הטעמים: בן אשר, דקדוקי הטעמים סעיף 20. רבינו תם, שיר אלוקים לי מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. ר' משה הנקדן, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מדקדקים).

ובכתבי היד אכן מוטעם מרכא במקומות אלו, ככלל זה, אך מחמת הדמיון הרב שיש בכתבי היד בין מרכא למתג (ששניהם קו קצר נוטה מעט, וההבדל ביניהם בכתבי היד כמעט ואינו מורגש), טעו רוב המדפיסים, והדפיסו במקומות אלו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל בין המתג למרכא ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ואף רוו"ה שהביא לכלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), עכ"ז בחומשיו הדפיס במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

ולענין מעשה, כיון שכלל זה מוסכם ללא שום חולק, ואף בכתבי היד כך הטעימו, וההטעמה במתג מקורה בטעות בלבד, פשוט שיש לקרוא במרכא ולא במתג (וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר בכל התנ"ך).

קי' כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון ציין שבס"א מוטעם בְּיָוִם בקדמא.

קי' לפי כללי הטעמים, תיבת ביום ראויה להיות מוטעמת בקדמא ולא במונח, שהכלל הוא שכאשר יש שני טעמים משרתים לפני הפשטא, הראשון שבהם יהיה מונח אם הוא מוטעם בראש המילה (כגון: עֶשְׂב מְרִירֵעַ וְרֵעַ), וקדמא אם אינו בראש מילה (כגון: וְאֵת פְּלִיפּוֹף קֶנֶף). ומכיוון שתיבת בְּיָוִם אינה מוטעמת בראשה, ע"כ ראויה היא להיות מוטעמת בקדמא ולא במונח.

אך בספרים המדויקים מוטעם כאן במונח, ונמסר עליו במסורה שהוא יוצא מן הכלל יחיד בכל המקרא בו מוטעם במונח אע"פ שאינו בראש המילה

❧ רשימת הספרים ❧

בקדמא – בכתבי היד: ס"ב ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח, א"א א"ד.
~ ובדפוס: רו"ה. ~ וכן הוא ע"פ כללי הטעמים^{קט}.

כתבי יד טברניים / מזרחיים

טא"ס – טברני א ספיר. עדויות על כתר ארם צובה (נכתב ע"י שלמה בן בויאעא בסביבות שנת ד' אלפים תר"פ – 920, הוגה נוקד ונמסר ע"י אהרן בן משה בן אשר גדול בעלי המסורה) במקומות החסרים, ע"פ עדות של יעקב הלוי ספיר בקובץ מאורות נתן.

ט"ב – טברני ב. לנינגרד B 19a. תנ"ך. נכתב בשנת ד' אלפים תשס"ט – 1009.

ט"ג – טברני ג. ששון 1053. תנ"ך. נכתב במאה ה-10 (בסביבות השנים 900–1000).

כתבי יד ספרדיים

ס"א – ספרדי א. ירושלים 4-790. תנ"ך. נכתב בבורגוס שבספרד בשנת ה' אלפים כ' – 1260.

ס"ב – ספרדי ב. פריס 26. תנ"ך. נכתב בטולדו שבספרד בשנת ה"א ל"ב – 1272.

ס"ג – ספרדי ג. מדריד 1. תנ"ך. נכתב בטולדו שבספרד במאה ה-13 (בסביבות השנים 1200–1280).

ס"ד – ספרדי ד. פריס 21. תנ"ך. נכתב בקסטיליה בסביבות שנת ה' נ"ה – 1295 (יש בראשו קביעות שנים משנת נ"ה).

ס"ה – ספרדי ה. קולוני בודמר 21. תנ"ך. נכתב בספרד במאה ה-13 (בסביבות השנים 1200–1300).

ס"ו – ספרדי ו. ששון 508. תנ"ך. נכתב בשנת ה' אלפים ס"ח (1308).

ס"ז – ספרדי ז. ששון 82. תנ"ך. נכתב בסוריא בשנת ה' אלפים ע"ב (1312), ע"י ר' שם טוב בר אברהם אבן גאון, בעל המגדל עוז על הרמב"ם.

ס"ח – ספרדי ח. ירושלים 8-1401. נכתב בסרגוסה שבספרד בשנת ה' אלפים ק"א (1341).

כתבי יד אשכנזיים

א"א – אשכנזי א. ברלין 1213. תנ"ך. נכתב במאות ה-10–11 (בסביבות השנים 1050–1150).

א"ב – אשכנזי ב. ויימאר 651–652. תורה והפטרות. נכתב בווימאר שבגרמניה בשנת ה"א נ' – 1290.

א"ג – אשכנזי ג. מינכן 2. תורה עם תרגום, מגילות והפטרות. נכתב בגרמניה במחצית השנייה של המאה ה-13 (בסביבות השנים 1250–1300).

א"ד – אשכנזי ד. פראג 6. תורה הפטרות ומגילות. נכתב במאה ה-14 (בסביבות השנים 1300–1400).

דפוסים

מק"ג – מקראות גדולות. תנ"ך. נדפס בוויניציאה בשנת רפ"ד – רפ"ו.

רוו"ה – ר' וולף היידנהיים. מגילת מאירת עינים. נדפס ברעדלהיים בשנת תקפ"ה.

לטריס – תנ"ך. הוגה ע"י מאיר הלוי לעטעריס. נדפס בווינה בשנת תרי"ב – 1852.

גינצבורג – תנ"ך. נדפס בלונדון בשנת תרצ"ב – 1932.

קסוטו – תנ"ך. נדפס בירושלים בשנת תשי"ג.

קורן – תנ"ך. נדפס בירושלים בשנת תשכ"ה.

ברויאר – תנ"ך. נדפס בירושלים בשנת תשל"ז.

ט' כ"ז: **את שגני** / (את־שגני)

במונח, והאל"ף **בצירי** – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"ג ס"ז, א"ג. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם מיעוט ספרים.

במקף והאל"ף **בסגול** – בכתבי היד: ס"א ס"ב ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח, א"א א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם רוב ספרים.

ט' כ"ט: **את אגרת** / (את־אגרת)

במונח והאל"ף **בצירי** – בכתבי היד: ט"ב ט"ג, ס"א ס"ג ס"ו ס"ז, א"ב. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם הספרים הטובים.

במקף והאל"ף **בסגול** – בכתבי היד: ס"ב ס"ד ס"ה ס"ח, א"א א"ג א"ד. ~ ובדפוס לטריס. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם מקצת ספרים.

(מסורה זו מובאת בספר דקדוקי הטעמים (מהדורת ב"ש), סעיף 23, וזה הלשון שם: סימן, כל שלוש תיבות שהטעם אחר האות הראשון שבתיה, כמו יִצְוֹ יְיָ אֱתָהּ אֶת־הַכֹּהֵן וכדומה לו, הטעם מלמעלה יקרא ויתנקד, כל הקריאה על זה המנהג, בר מן חד, ויקהלו היהודים אשר בשושן גם בְּיָוֶם אֶרְבֶּעָה עָשָׂר, סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר. ע"כ. וכן בספר המסורה ח"ג עמ' שנ"א סעיפים ד' ה', מובאים ב' לשונות של המסורה המוסרים על חריג זה, הראשונה קרובה מאד לנוסח דקדוקי הטעמים. והמסורה השנייה מוסרת: סימן כל שלש תיבות שהטעם אחר האות האחרון שבתיה כמות יִצְוֹ יְיָ כל הקריאה על זה המנהג בר מן אחד גם ביום ארבעה עשר. וכן בתנ"ך בער כאן, מובאת מסורה זו שבדקדוקי הטעמים. ובכ"י ס"ז נמסר כאן על תיבה זו "לית בטעם", כלומר שאין עוד תיבת ביום המוטעמת במונח, וכוונת המסורה ג"כ לאופן זה שמוטעם במונח במקום בקדמא, שהרי סתם תיבת ביום במונח יש במקרא במקומות נוספים (כגון: בראשית ל' ל"ג). ובכ"י א"ג נמסר כאן על תיבה זו "לית בטעם, וכל היכא דאית טעמא באות קדמא דכוותיה", דהיינו שלא נמצא עוד טעם מונח לפני הפשטא כשהטעם אינו באות ראשונה מלבד כאן, וכשהטעם באות ראשונה לעולם הוא מונח).

ובטעם חריגות זו, כתב ברויאר (טעמי המקרא עמ' 94 הערה 16) שמסתבר שהטעמים ביקשו להשוות את הטעמת שלושת הקטעים המקבילים השווים בכל טעמיהם, והם: אֶשְׂרֵי־בְשׁוּשָׁן גַּם בְּיָוֶם אֶרְבֶּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶזְרָר (ט' ט"ו), עֲשִׂים אֶת יוֹם אֶרְבֶּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶזְרָר (ט' י"ט), עֲשִׂים אֶת יוֹם אֶרְבֶּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶזְרָר (ט' כ"א). וע"כ הוטעם גם כאן במונח, בדומה לחבריו, כנגד הכללים.

^{קט} כמבואר בהערה הקודמת. ובראשונים שהביאו את כללי הטעמים, וכתבו את הכלל הנ"ל (שיר אלקים לי מגן לר"ת על כללי הטעמים. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, לפני שער הזקף. דרכי הניקוד והנגינות לר' משה הנקדן, שער הנגינות, טעם פשטא. מחברת התיג'אן, ירושלים תשכ"א עמ' צ"ה) לא הביאו חריג זה, ומשמע קצת מסתמתם שגם כאן מוטעם בקדמא, ואינו יוצא מן הכלל. ובמחברת התיג'אן אף כתב שאם אינו באות ראשונה יהיה קדמא לעולם, ומשמע שאין לו יוצאים מן הכלל.